

Bergström & Rachels

- 12 föreläsningar
- + 1 diskussionsseminarium per grupp
- För gruppindelning se separat dokument

Examinationen...

... består av *två separata delar*:

1. Bergström examineras genom en inlämningsuppgift (delas ut senare)
Inlämning senast 10/4
2. Rachels (och Singer) examineras genom en salstentamen bestående av totalt sex frågor (tre frågor per bok)
Skrivningsdatum: se schema

Inledning: Vad är moralfilosofi?

”Moralfilosofi är strävan att på ett systematiskt sätt förstå moralens natur och vad den kräver av oss”

James Rachels

Här har vi alltså att göra med *två* olika frågor:

1. Vad är moralens natur?
2. Vad kräver moralen av oss?

1. Frågor om moralens ”natur” behandlas inom den del av moralfilosofin som kallas meta-etik
2. När man försöker besvara frågan om vad moralen ”kräver” av oss så bedriver man normativ etik

Normativ = värderande

- En normativ etisk teori tar ställning till *vad som är rätt och fel*
- En meta-etisk teori handlar om *vad rätt och fel är* (men tar *inte* ställning i värdefrågor)
- Normativ etik = teorier *i* moral
- Meta-etik = teorier om moral

”Vad kräver moralen av oss?” kan i sin tur delas upp i två delfrågor:

Vad kräver moralen av oss ...

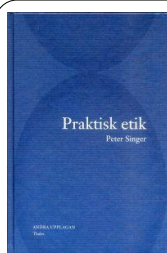
1. ... generellt sett?
(svar ges av *normativa etiska teorier*)
2. ... med avseende på något specifikt, konkret område?
(svar ges av den s.k. *tillämpade etiken*)

Tillämpad etik = tillämpning av en normativ etisk teori på ett specifikt, konkret problemområde

Exempel på frågeställningar inom tillämpad etik:

- Är det moraliskt fel att äta kött?
- Kan abort vara moraliskt rättfärdigat?
- Bör vi acceptera eutanasi?
- Kan det vara rätt att bryta mot lagen?

Svar på sådana frågor är värderingar!

- Peter Singers bok representerar den tillämpade etiken
- Tillämpning av (främst) en utilitaristisk etisk teori på olika praktiska områden
- Ex: diskriminering, embryoforskning, djurs moraliska status, politiskt våld, civilt motstånd, ulandsbistånd, ansvaret för miljön, m.m.

Exempel på frågeställningar inom normativ etisk teori:

- Hur bör man *leva/handla* (moraliskt sett)?
- Vilken/vilka generella moraliska principer bör man följa?
- Vad är det som (främst) ”spelar roll” inom etiken? Att göra folk lyckliga? Att vara en god människa? Att respektera andra personers människovärde? El. något annat?

Svar på sådana frågor är också värderingar (men av en mer *generell* typ)

- Normativa etiska teorier behandlas (främst) i Rachels bok
- Men Rachels bok innehåller också både tillämpade och meta-etiska diskussioner
- Några etiska teorier som vi skall ta upp är (1) *kontraktsteorin* (2) *utilitarismen* (3) *Kants etik* och (4) *dygdetiken*

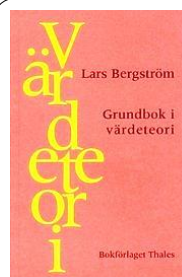
Exempel på frågeställningar inom meta-etiken:

- Kan moraliska värderingar vara *sanna*?
- Kan man ha *kunskap* i moraliska frågor?
- Om ja, *hur* får vi moralisk kunskap?
- Vad *betyder* ord som ’rätt’, ’fel’, ’bör’, ’god’, etc. (när de används i moraliska sammanhang)?

OBS! Dessa frågor handlar om värderingar, men svar på dem är inte värderingar!

Meta-etiken är inte normativ/värderande!

- Meta-etiken kan sägas vara en del av ett *vidare fält* som kallas "värdeteori"
- Medan meta-etiken handlar om specifikt moraliska värden och värderingar (samt moraliska normer),
- så handlar värdeteori om alla typer av normer, värden och värderingar (moraliska, estetiska, politiska, vetenskapliga, etc.)

- Värdeteorin (inklusive meta-etiken) representeras (främst) av Bergströms bok
- Den tar upp språk-filosofiska, metafysiska och kunskapsteoretiska frågor som har att göra med normer, värden och värderingar

- I värdeteorin studeras normer, värden och värderingar från en filosofisk synvinkel
- Normer och värderingar studeras dock inte bara inom filosofin utan också inom en rad vetenskaper, t.ex. antropologi, sociologi, samhällsvetenskap, historia, etc.
- Sådan empirisk värdeforskning är *inte* en del av filosofin (men vissa resultat från sådan forskning kan ändå vara av stort filosofiskt intresse)

(Något förenklat kan man säga såhär:)

- Inom empirisk värdeforskning intresserar man sig för vilka värderingar folk faktiskt har
- Inom värdeteori (inklusive meta-etik) intresserar man sig för vad värderingar är
- Inom normativ värdefilosofi (inklusive normativ etisk teori & tillämpad etik) så intresserar man sig för vilka värderingar som är sanna eller korrekta

- Både Bergström och Rachels är mycket tydliga med att empiriska undersökningar av folks faktiska värderingar inte kan visa vilka värderingar som är *sanna* eller *korrekta*
- Även om *alla* skulle omfatta en viss värdering så följer det inte logiskt att denna värdering är *sann* eller *riktig!*
- Likadant, även om alla eftersträvar t.ex. lycka så följer det inte logiskt att lycka är *eftersträvansvärt* eller *värdefullt!*

- Men resultat från empirisk värdeforskning kan dock vara av filosofisk intresse (på andra vis)
- Den empiriska observationen att det råder olika värderingar och moralkoder i olika samhällen, kulturer, tidsepoker, etc. ...
- ... har t.ex. använts som ett *argument* för att värderingar inte kan vara *sanna* i objektiv mening

Det man inom en kultur, grupp, samhälle, tidsepok, etc. anser vara moraliskt rätt och riktigt kan te sig fullkomligt motbjudande för de som lever inom en annan kultur, grupp, tid, etc.

Ex.

1. Hanteringen av de döda
2. Behandling av gamla, sjuka och spädbarn (infanticid)

- Det empiriska faktum att det råder olika värderingar och moralkoder i olika samhällen, kulturer, tidsepoker, etc. har ibland använts som ett *argument* för att värderingar inte kan vara *sanna* i objektiv mening
- Objektiv = (ungefär) oberoende av våra uppfattningar, känslor, attityder
- Men är detta ett *bra* argument?

”Argumentet om kulturella skillnader”

Specifik version:

Premiss: Eskimåerna ser inget fel med infanticid, medan vi Européer anser detta vara fel

Slutsats: Därför är infanticid vare sig (objektivt) rätt eller fel

Generell version:

Premiss: Olika kulturer (etc.) har olika moralkoder

Slutsats: Därför finns det ingen (objektiv) *sanning* i moraliska frågor

- Dessa argument är *ogiltiga*

- Av det blotta faktum att vi *tycker olika* följer det inte logiskt att det inte finns någon objektiv sanning i frågan

- Jämför med följande: I vissa samhällen har man ansett att jorden är platt, men i andra att den är rund. Det följer knappast från detta att det inte finns någon objektiv sanning i denna fråga!

- Längre fram skall vi titta på ett annat argument för samma slutsats som också tar sin utgångspunkt i observationen att det råder olika värderingar i olika samhällen, kulturer etc.
- Där frågar vi oss istället: Vad är den *bästa förklaringen* till att vi har olika värderingar?

Är det

- (1) Att det finns en objektiv sanning i värdefrågor som bara vissa kulturer har upptäckt?

Eller

- (2) Att det är våra olika levnadsförhållanden och livsvillkor som format våra värderingar?

- Men hur *omfattande* är oenigheten gällande värderingar mellan olika samhällen, kulturer (etc.)?
- Både Bergström och Rachels påpekar att skillnaderna nog är *mindre än de först verkar*
- Det finns värderingar som *delas av alla* samhällen, kulturer (etc.)

- Rachels menar vidare att det finns vissa moralregler som alla samhällen *måste* ha gemensamt eftersom dessa regler är nödvändiga för att ett samhälle ska kunna existera

Ex.

sanningsenlighet, förbud av dödande

- Den oenighet som råder mellan t.ex. oss och eskimåerna angående infanticid kan *verka* stor. Men kanske är denna oenighet bara "ytlig"?
- Vi måste fråga oss *varför* vi är oeniga
- Beror det på att vi har *olika grundläggande värderingar* eller beror det snarare på att våra gemensamma värderingar ger olika utslag under *olika levnadsvillkor*?

- Som Rachels påpekar så utövas infanticid *inte* för att de saknar respekt för människolivet eller för att de inte anser att barn bör beskyddas utan för att de lever under mycket hårda förhållanden
- Man bedrev (selektiv) infanticid för att man var *tvungen* till det - och vi skulle göra likadant om vi levde under deras förhållanden!

Fundamental oenighet?

- Den oenighet som beror på skillnader i levnadsvillkor räknas som *icke-fundamental*
- *Fundamental* oenighet skulle råda mellan två parter när det inte finns någon mer grundläggande värdering som de båda har gemensamt
- Oenigheter kan också vara icke-fundamentala i det att de beror på *olika uppfattningar i sakfrågor*

- Ex: Vi kan ha olika åsikter om huruvida vi bör tillåta genmodifierade grödor
- Om oenigheten i denna värdefråga kan förklaras helt av att vi har *olika uppfattningar i sakfrågor* så är den *icke-fundamental*
- Oenigheten beror då inte på att vi har olika värderingar. (Vi kan t.o.m. vara anhängare av *samma* etiska teori)